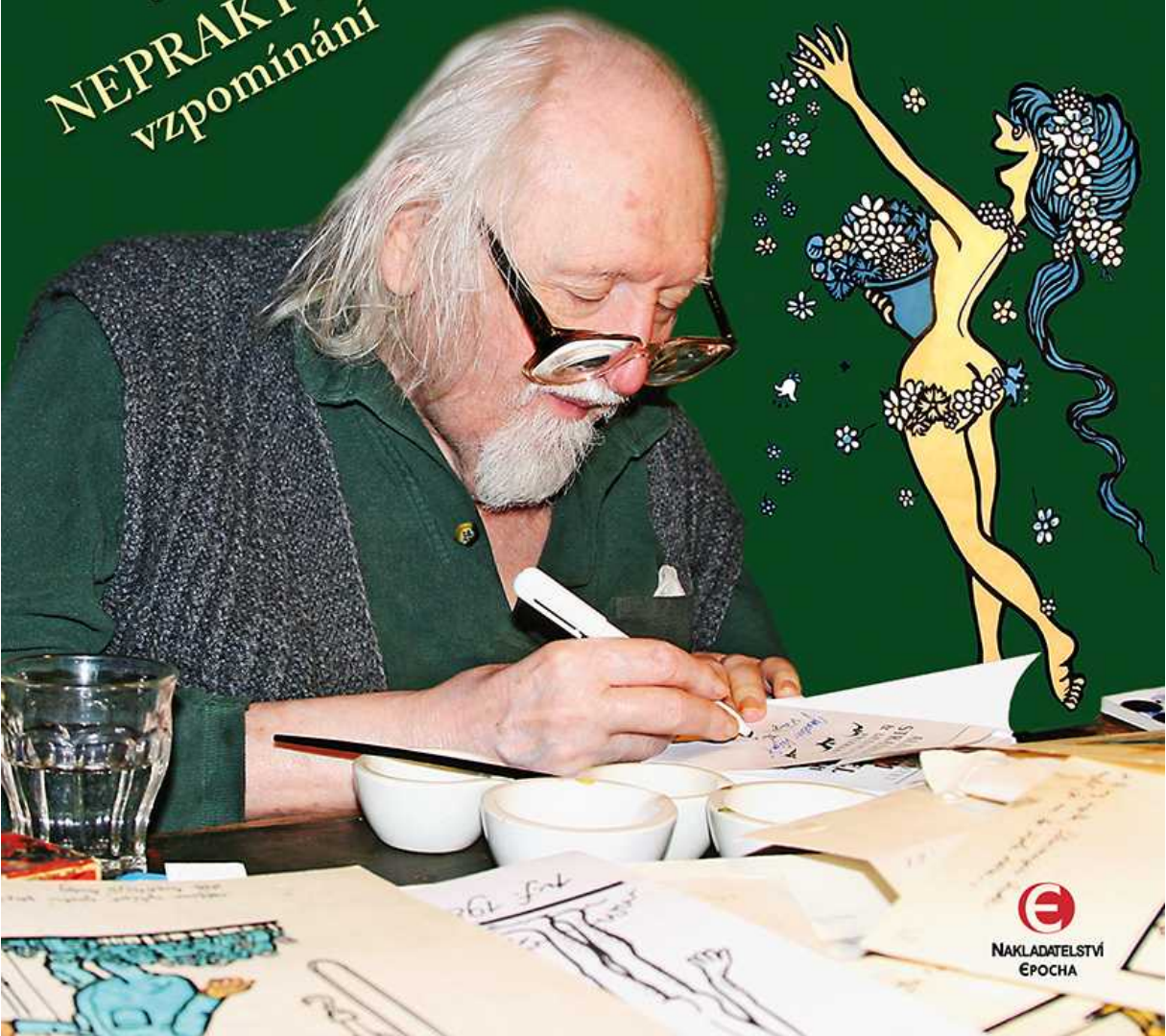

Jiří Winter – Jaroslav Kopecký

Tučná linka černou tuší

aneb
NEPRAKTYCKÉ
vzpomínání

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Tučná linka černou tuší

aneb

NEPRAKTYcké vzpomínání

Nakladatelství EPOCHA

Jiří Winter
Jaroslav Kopecký

Tučná linka černou tuší

aneb

NEPRAKTYcké
vzpomínání

Za války jsem byl zavřený v německém kriminále. Ocitl jsem se v cele s dalšími asi dvaceti lidmi. Vůbec nám to neutíkalo, otrava, nedalo se dělat nic jiného, než kecat o všem možném. Byl tam nějaký zemědělec, statkář, snad dokonce starosta obce, a vyprávěl o sobě, o své rodině, o sousedech, o zabijačce, kdy mu uteklo prase a tak podobně. Mohlo mu v té době být tak padesát let. A představte si, že on vyprávěl dvě hodiny a dost. Do toho času se mu vešel celý život. Do pouhých dvou hodin vměstnal všechno, co za půl století zažil. Tehdy, ve svých devatenácti letech, jsem si uvědomil, že tak bych žít určitě nechtěl. Nikdy bych nedopustil, aby se můj život dal odvyprávět za dvě hodiny.

Během let jsem poskytl novinářům nespočet rozhovorů a v nich na sebe prozradil všechno možné, co mne v životě potkalo; je tedy možné, že v této knize vám některé příhody budou povědomé, leč kromě nich tu najdete další a méně známé.

Copyright © Jiří Winter, Jaroslav Kopecký, 2012

Cover and layout © Josef Kroupa, 2012

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2012

ISBN 978-80-7425-855-8 (pdf)

Holešovické dětství

1. Tatínek Karel pocházel z Holešovic a maminku Marii, zlatovlasou krasavici, si našel v Bubnech. Oba se narodili před koncem devatenáctého století. Svatbu měli na tehdejší dobu v přiměřeném věku. Otec hned po vzniku republiky narukoval na vojnu, a protože vojáků nové československé armády bylo po první světové válce poměrně málo, sloužil dlouho, snad čtyři roky. Po návratu zdědil sklenářskou živnost svého otce Hynka, založenou už v roce 1877. V domě, kde jsme bydleli, měl v přízemí krám

a dílnu s vývěsním štítem **KAREL WINTER – stavební a umělé sklenářství**. Na účetních formulářích byly uvedeny i ostatní podnikatelské činnosti: Závod sklenářský, sklad lamp, zrcadel a rámu, prodej dutého a ozdobného zboží, Praha VII, Rajská ulice č. 632. Stavitel hodlal ten dům nacházející se na rohu ulic Plynární a Rajské prodat městské radě jako sídlo pro holešovickou radnici, ale k tomu nikdy nedošlo. Dnes už dům nestojí, na jeho místě je vstup do stanice metra Nádraží Holešovice.

Já jsem se narodil v holešovické části zvané Bubny. Tehdy se nechodilo do porodnice, porody se odbývaly doma, a tak maminka odešla na onen kritický týden ke svým rodičům. Dědeček, kloboučník, bydlel poblíž Bubenského pivovaru, tam kde byla později postavena budova Úrazové pojišťovny a velký areál Elektrických podniků. Ulice, kde bydlel, se jmenovala Kloboučnická (dnes Antonínská) – podle továrny na plstěné zboží. Lemovaly ji nízké domky a obchůdky s nejrůznějším zbožím. Mezi nimi se usadil kovář, který měl na firemním štítě napsáno **Zkoušený kovář a podkovář** – a já jsem dlouho nevěděl, co to znamená, a myslel jsem, že když existuje podkovář, je také nějaký nadkovář. Dál po nábřeží směrem k jatkám byla jen sporadická zástavba, několik malých fabriček a prodejna semen firmy Vaněk. Ta je tam dodnes.

DĚTI NOVE ÉRY RADIOVÉ

snad ještě předstihnou synáčka pě Winterova z Prahy VII. a budou se napořád rodit už rovnou se sluchátky.

Otec mne vyfotografoval při poslechu krystalky. Redakce časopisu RADIO-JOURNAL fotografii uveřejnila v únoru 1926.

Během porodního týdne běhal otec několikrát denně z Holešovic do Buben, aby zjistil mamčin stav. Až v sobotu 12. července roku 1924 si vyslechl, že má pětikilového syna. Radostnou událost se rozhodl oslavit, doběhl na Bělského třídu k cukráři Královi, zakoupil krabici dortů a slavnostně se dostavil k lůžku rodičky. Ta byla proběhlými událostmi značně unavená a otec, šťasten nad tím, že všechny strasti v pořádku přestál, si k ní sedl na postel a tlachal a jedl, dokud všechny dorty nesnědl. Ještě po letech mu to maminka občas připomněla.

Měl jsem tři tety – na těch nebylo nic zajímavého, protože se pořád hádaly, strejdivé byli lepší. Jeden měl velkoobchod s rybami, ten mne zajímal, protože ryby jsem měl rád. Od něj jsem asi v šesti letech dostal svou první lebku. Byla to preparovaná lebka vydry, kterou přivezl odněkud od Třeboně, a ve mně tím probudil zájem o zvířata, respektive o kostry zvířat; ta záliba mi pak zůstala už na pořád.

Dědeček z matčiny strany byl Moravák, sloužil u dráhy v Maloměřicích. To ještě nebyla součást moravské metropole, ale vesnice u Brna. Jeho syn se jmenoval František Částek, vyučil se kloboučnickem a odstěhoval se do Prahy. Tam si na Bělského tříde (dnešní Dukelských hrdinů) vedle velkého řeznictví pana Nováka otevřel kloboučnickou dílnu a krám. Bylo to naproti Veletržnímu paláci, který tam tehdy ještě nestál, zato řeznictví Novák

je na tom místě pořád. K řeznictví patřila i jídelna, kde prodávali výbornou dršťkovou polévku za korunu, rád jsem tam na ni chodil. Majitel Novák obsluhoval v krámě v tvrďáku, v něm i vařil a řezničil, a u souseda kloboučnicka si měsíc co měsíc kupoval novou „bouřku“ – dvanáct tvrďáků do roka, to byl vážený zákazník. Tehdy musel mít každý člověk klobouk. Maminka s oblibou citovala slova spisovatele Ignáta Herrmanna, že šel-li někdo po ulici bez klobouku, byly pouze dvě možnosti: buď ho právě vykopli z hospody, anebo se utřhl od šibenice.

2. Prožil jsem spokojené a šťastné dětství jedináčka. Maminka byla v domácnosti a dobře vařila. Odjakživa mi chutnalo, proto jsem měl vždycky poněkud nadváhu. Navštěvoval jsem obecnou školu v Jablonského ulici, byla přes ulici. Vedle školy se nacházel park a hřiště, kde jsem si užíval mezi vrstevníky. Někdo z nich občas přinesl chůdy, ale to mě moc nebavilo. Nebo jsme házeli kroužky a chytali je na dřevěný meč – ani to jsem neměl v oblibě. Nejraději jsem měl hru s míčem; ten jsem nosil s sebou, a když jsem přišel mezi kluky, vytvořili jsme dvě mužstva a hráli fotbal. Baťa tehdy dělal i gumové míče, ale já jsem měl kožený. To bylo pro kluky výjimečné. Hrál jsem na beku, tedy pokud nás bylo na ta dvě mužstva.

V Holešovicích byla městská jatka a tamní řezníci pěstovali silové sporty – box, zápas a přetahování lanem. K těm borcům jsme zbožně vzhlíželi

*Trpaslíci na svatbě - ilustrace k nevydané knize Fr. Nečásk
Rumburský skrojek pohádek (1962)*

a napodobovali je. Na box jsme neměli rukavice, ale zápasit nebo se přetahovat, to se dalo bez vybavení. Holešovice byla proletářská čtvrť a spolužáci byli spíše pápěrky, ale zase uměli dobře běhat nebo šplhat. Já jsem vynikal v přetahované, protože jsem byl mohutnější než moji vrstevníci. Moje družstvo vždy vítězilo a já jsem byl vyhledávaným partnerem. Jiné sporty mě moc nezajímaly. Ve škole se při hodinách tělocviku neprovozoval žádný sport, jen nějaká prostná a cvičení bez náradí. Ale líbila se mi kolovadla. Kolo pověšené od stropu, z něj visela čtyři lana, takové provazové žebříky, kterých se cvičenci drželi, jednou nohou se zavěsili a druhou odráželi. Při dobrém odrazu jsme mohli létat skoro přes celý okruh. O tomto dnes již zapomenutém cvičebním náradí zpívali Kocourkovští učitelé písničku:

*Ta naše Madla, aby se spadla,
do bytu koupila si kolovadla
a teď tam lítá jako to ptáče,
u stropu skáče
pravidelně po jídelně...*

3. K Vltavě jsme měli sice blízko, ale my holešovičtí kluci jsme tam moc nechodili. Obvyklou klukovskou faunu – žáby a salamandry – jsem chytal v okolních zahradách s jezírky, jichž bylo ve starých Holešovicích mnoho. V nich se vyskytovaly dafnie – vodní vši, ty byly pro kluky vítaným artiklem určeným ke krmení rybiček; i my jsme měli doma akvárium a kluci nosili k nám do krámu nachytané

vodní vši, otec jim dal padesátník nebo korunu a obě strany byly spokojené.

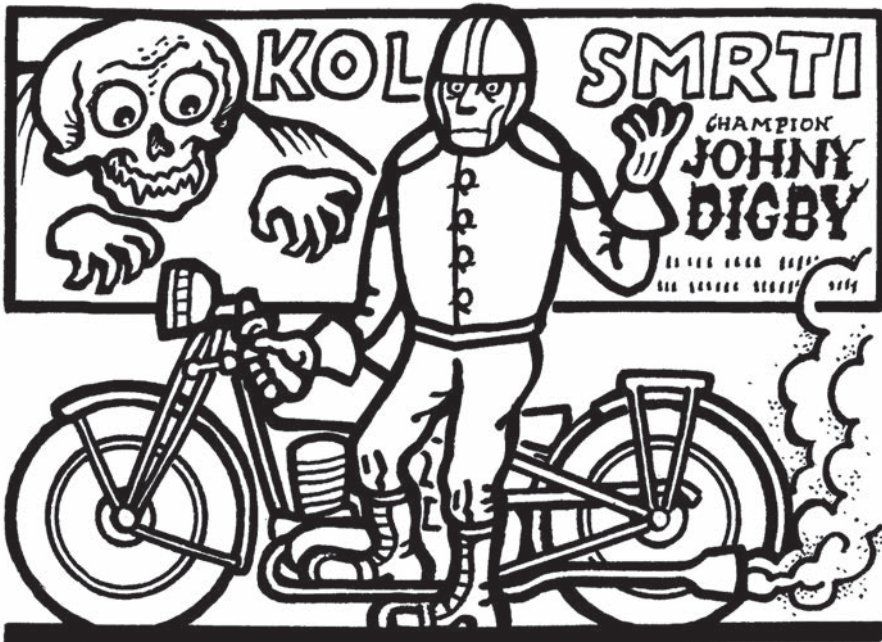
Otec byl náruživý fotbalista, hrával v mládí za SK Praha VII. Rychle běhal a svou rychlost uplatňoval na levém křídle. Spojku hrál slavný Janda „Očko“, urostlý chlap – ten když se rozběhl, všechny soupeře stojící mu v cestě převálcovoval jako tank, zatímco otec všechny předběhl, Jandovi přihrál z levé strany a balón byl v síti! Krom toho otec i fandil a každou neděli chodil na Letnou na Spartu nebo na Slavii a občas mne brával sebou. Chodil zásadně k stání, a aby při dešti nestál v blátě, nosil s sebou příruční podnožku umně vyrobenou z prkýnek z obalů od skla. Na takovém soklu už bylo dlouhé stání na tribuně pohodlnější.

Maminka mě brávala na procházky do Stromovky. Tam jsem rád krmil kachny. Občas jsme potkali pana prezidenta Masaryka, který tam jezdil na koni. Vždycky jsem způsobně pozdravil a pan prezident nám zasalutoval. Kromě Stromovky jsem s maminkou absolvoval vycházky po Praze. Bývaly to akce Svazu turistů a směřovaly na místa běžně nepřístupná, kde by se nevyplatilo držet zřízence na hlídání a výběr vstupného, tudíž se otvíralo jen pro skupiny s průvodcem; mívaly 15–20 lidí, průvodce vybral od každého účastníka korunu nebo dvě, přednesl připravenou přednášku o historii stavby, o její umělecké výzdobě, o využívání a provozu a pak jsme šli dovnitř. Bývaly to

zajímavé vycházky a dodnes si leckterá z navštívených míst pamatuji. Například slepecký ústav na Maltézském náměstí v paláci Petra Straky z Nedaubic. Sloužil jako internát a ladičská škola, žactvo zahrálo nějaký koncert a pak návštěvníkům ukázali interiéry. Nebo Faustův dům na Karlově náměstí, s ledabyle opravenou dírou ve stropě, kudy prý Mefisto odnesl doktora do pekel; po prohlídce nás ještě zavedli na sousední faru, a pan farář nám s potěšením předvedl svou neobyčejnou sbírku Madonek a jiných svatých sošek.

4. Kromě pražské historie mne lákaly také trhy, biograf a pouťové atrakce. Pouťovou atmosféru jsem měl moc rád a v Praze bylo vždycky

dost příležitostí. Zjara se začínalo matějskou poutí; tehdy se konala na dejvickém náměstí a ulicí Na Pískách se táhly stánky až ke kostelíku sv. Matěje. Po ní následovala pouť josefská, svatojánská, václavské posvícení, havelské, martinské a další. A vánoční trhy – ty na Karlově náměstí trvaly celý měsíc. Stánky se spoustou jinde nevídaných věcí a přepestrá podívána a různé atrakce, to byly pro kluka nezapomenutelné zážitky, a mne ovlivnily na celý život. Na poutích a trzích nebylo o ty zvláštnosti, kuriózy a atrakce nikdy nouze. Nadevše mi učarovalo okouzlující panoptikum s voskovými figurami a nikdy jsem nevynechal příležitost je navštívit. Odmalička jsem měl slabost pro všechno kuriózní. Nikde jinde než

Ilustrace k povídce J. Kopše Drama v kotli smrti (časopis Praha 10. 11. 1982)

Sňatek dušičkový – kresba z výstavy v Maroldu, 1954

tady bylo možné vidět třeba upíra lezoucího z rakve nebo krotitelku lvů, která se jde ve svatebních šatech rozloučit s nejoblíbenějším zvířetem. Lev nemůže ze zklamané lásky udělat nic jiného než ji v zoufalství roztrhat. V tom panoptiku leží mrtvá krotitelka v zakrvácených rozedraných šatech ve lví kleci a nad ní pokyvuje hlavou nešťastný zhrzený lev...

Stejně tak mě lákali všichni kouzelníci a iluzionisté, fakiři a hadí ženy a zápasníci arény pánů Soukupa a Svobody. Nejdříve předváděli zápas dvojice borců, z nichž každý měl svou roli. Sportovec-gentleman, škrtič a surovec a také zbabělý střízlík, ječící strachem, když ho soupeř sevřel v klinči. Obecenstvo napětím ani nedýchalo, když vyvolávač předváděl záhadného muže v masce, o němž někdy tvrdil, že je to zchudlý šlechtic, jindy levoboček z nějakého knížecího rodu či zvrhlý opat, vyloučený z dominikánského řádu. My z Holešovic jsme věděli, že to je pekař Ulvr z Tróje. Produkce pokaždé končila výzvou, aby se někdo z publika s jedním ze zápasníků utkal. Vyhlášená tisícikorunová odměna byla láková, leč se stošedesátikilovým obrem Livarcem se žádný dobrovolník nechtěl dostat do křížku. Ale za stovku porazit toho třasořitku, to se nechal lecjaký naivka zlákat. Jenže ten „bojácny strašpytel“ znal dokonale zápasnické řemeslo, a než se odvážný vejtaha nadál, byl na lpatkách a o stovku chudší.

Páni vyhledávali kouzelnou studnu. To byl veliký sud s dřevěným

ochozem, ze kterého mohli diváci obdivovat nahou, nazeleno natřenou rusalku, kroutící se na dně ve světle reflektoru. Nad pokladnou visel nápis: Osobám nezletilým je vstup přísně zapovězen. Ale hned pod tím, že vstupné je 2 Kč, děti a vojsko polovic! Byla to ta nejlidovější zábava, ale plná kouzla a poezie.

5. Po mnoha letech jsem se od přátel z Národopisného muzea dozvěděl, že jim kdosi nabízel staré panoptikum s voskovými figurami. Jak mi to popisovali, hned jsem si vzpomněl na figury z dětství – mrtvá krotitelka ve lví kleci, statečný kozák umírající na bojišti, Rasputin ležící v rakvi a jiné podivuhodnosti. Muzeum v Kinského sadech nemělo o voskové panoptikum zájem, zatímco já

Ilustrace k povídce J. Kopše Pražská panoptika (časopis Praha 7. 2. 1989)

ano, vzal jsem si adresu na dotyčného vlastníka a vyrazil do Říčán. Majitele jsem sice našel, ale přišel jsem pozdě. Pán mi jen ukázal několik pytlů vosku – figuríny mu v domku překážely, a protože je nikdo nechtěl, rozhodl se, že prodá alespoň ten materiál.

„Za pytel včelího vosku prý dávájí až sto korun,“ chlubila se ta prostá duše, „tak to tady mám připravené, až si pro to přijede zájemce. Ty hadry, co měly ty loutky na sobě, jsme s manželkou rozstříhali a spálili v kotli, ty nechtěl nikdo!“

Nahlédl jsem do pytle a spatřil oko namalované na zlomku vosku. Dotyčný nelhal, všechnu tu nádheru opravdu rozbil. Přišlo mi líto, že je nenávratně pryč.

„To jste udělal velikou chybu, že jste to takhle zničil,“ řekl jsem mu zlomyslně, když se dostavila i jeho manželka a dcera. „Já jsem z televize a přijel jsem, abych to panoptikum od vás koupil. Zaplatil bych vám dva až tři tisíce korun za každou sochu a za ty samostatné hlavy po patnácti stovkách. To je dohromady nějakých šedesát tisíc. No, mám ty peníze tady s sebou, ale je škoda, že už ty figuríny nemáte.“

Pánovi se roztrásla kolena, protože figurín bylo asi dvanáct, k tomu snad deset hlav a poprsí, a snadno si spočítal, že za to haraburdí, co mu překáželo, by dostal mnohem víc, než zaplatil za celý domek, na jehož půdě to panoptikum našel.

Odcházel jsem k autu, a zaslechl jsem, jak matka s dcerou ubožákově nadávají, že zničil takový poklad

zbytečně a připravil rodinu o majetek.

Miloslav Švandrlík tuhle příhodu zpracoval jako jednu z povídek do knihy *Draculův švagr*, takže alespoň nějaký užitek z toho povstal. Povídka se jmenuje *Konec Rasputina v Novém Strašecí*.

Záliba v panoptikálních atrakcích mi zůstala a při návštěvách cizích měst jsem nikdy neopomněl navštívit muzeum voskových figur. Nejlepší zpracované postavy a největší výběr je k vidění v muzeu Madame Tussaud. Nejstarší expozice je v Londýně a pobočku lze navštívit i v Amsterdamu. Tussaudovské postavy jsou v životní velikosti, v dokonalých kostýmech a v dobových dekoracích. Obdivoval jsem třeba figuru boxera Muhammada Aliho, vysokou přes dva metry a s ohromnými svaly. Jednu rukavici měl navlečenou a druhou držel v ruce, tlapy měl opravdu veliké. Věřím, že když dal ránu, bylo to, jako by soupeře zasáhl palicí. Nebo prezident Kennedy, také veliká postava, zrzavé vlasy a pihovatý obličej, naproti tomu křehounká Audrey Hepburnová nalíčená a oblečená jako ve filmu *My Fair Lady*.

6. Nejsem o moc starší než pražská zoologická zahrada. Slavnostně ji otevřeli v září 1931 a od samého začátku jsem do ní chodil. Otec spolu se svým dělníkem zasklival v zahradě všechna terária a já jsem je nadšeně doprovázel. O vybudování ZOO v Praze se mluvílo už dávno, dokonce bylo založeno družstvo pro její realizaci. Vybíralo se mezi několika místy,

navržena byla třeba Královská obora nebo zahrada Kinských na Smíchově. Středoškolský profesor Jiří Janda přišel s návrhem zahrady na Štvanici, ale ani zde k tomu nedošlo. Myšlenka však žila dál, a když velkostatkář Svoboda daroval městu pozemky v Troji, byl profesor Janda pověřen, aby na nich vybudoval pražskou zoologickou zahradu. Trojský areál byl oplocen a první zvířata přišla jako dary. Úplně první byla lvice Šárka, darovaná majitelem cirkusu Rebernigg. Protože ještě nebyly postaveny vhodné přístřešky, měl pan ředitel Šárku doma v předsíni své trojské vily. Potom zkrachovaly cirkusy Kludský a Zvěřina a z jejich zvířinců putovaly do ZOO další zvířata, hlavně lvi, tygři, velbloudi, medvěd, také několik opic – paviánů, makaků a podobně. K Šárce přibyl lev Ctirad a pamatuji si na slona Babyho, hrocha Petra nebo nosorožce Maxe. Ten byl mým velkým oblíbencem. Rád jsem mu kýval rohem. Ten není součástí lebky, jak by se laikovi mohlo zdát; je to keratin – zrohovatělá chlupy, takže se hýbe s kůží. Těšilo mě ho takhle škádlit, ale nelomcoval jsem s ním, to by se Maxovi asi nelíbilo.

Začátky pražské zoologické zahrady byly velice skromné. Ta první zvířata jsem znal dobře, včetně lvice Šárky, se kterou jsem si při návštěvách u ředitele Jandy hrával. Profesor Janda byl vášnivý ornitolog, kromě lvice měl doma snad padesátku opeřenců. Papoušky, křepelky, loskutáka posvátného a řadu dalších, jež postupně

umísťoval do zahrady. Jeho chloubou byla nově otevřená voliéra dravých ptáků, jíž se začalo říkat Jandova voliéra. Po několika letech se pod tíhou sněhu zřítily a poté byla postavena nová, mohutnější. U rybníčku volně pobíhali plameňáci a pelikáni, kterým se prostríhují v křídlech některá pera, aby neulétli. Pohládit si pelikána, to pro mne byl vždycky velký zážitek.

Shlédnuv slona kráčím se starším bratrance m do Rajské ulice (1932)

Od malička jsem si při návštěvách ZOO se zvířaty všelijak hrál. Oddělení plazů bylo ve lvinci v prvním patře, jelikož dole se topilo pro lvy a tygry a zdola teplo samo stoupalo. Při stěnách byla terária hadů a ještěřů – dva, tři hrozníši, krajty a několik na prostor nenáročných zvířat – bazilišek, leguán, teju... a uprostřed jezírko s krokodýly. Co chvíli se stalo, že aligátor hodil ocasem příliš silně, rozbil tabuli skla a hned spěchali sklenáři do zoologické zahrady zasklívat, aby neutekl. Já jsem chodil s nimi a často

jsem tam strávil tři čtyři dny v týdnu. Pouštěl jsem ještěry ven z terária – menší měli skleněnou stěnu snadno odnímatelnou a nebyl problém je vyndat ven. Pouštěl jsem si je po podlaze a bavil se tím, jak se přicházející návštěvníci lekli ještěra pochoduujícího na podlaze a báli se jít dál. Vůbec mě nenapadlo, že by mi mohlo některé ze zvířat ublížit; ze všech jsem si nejvíc oblíbil plaza zvaného tupinambis neboli teju. To je asi metr velký ještěř, zavalitý, černobílý a nápadný, a já jsem ho pouštěl do uličky a obracel a všelijak si s ním bezstarostně hrál. On trpělivě běhal sem a tam a nikdy se po mně neohnal. Měl jsem ho za báječné domácí zvířátko. Až když mi bylo 19 nebo 20 a začal jsem studovat přírodní vědy, dozvěděl jsem se, jaká je to kousavá a nebezpečná potvora. Ale dokud jsem to nevěděl, ničeho jsem se neobával. Jinak jsem měl rád bazilišky nebo leguány, ti nebezpeční nejsou, a s nimi jsem si taky dost vyhrál. Bylo tam i pár nebezpečných ještěřů, třeba varan africký, půl druhého metru dlouhý; i s tím jsem si hrál, ale opatrně.

7. Ještě než jsem začal chodit do školy, choval jsem všelijaké brouky a měl jsem i rybičky. Móda akvárií byla tenkrát velikou novinkou. Ohromným šlágreem byly skaláry. A začínaly neonky – zpočátku velice vzácné rybky, ale rychle se množily a za pár let už byly běžné. Zkušeností bylo málo, nebylo se kde poradit, každý chovatel musel na všechno přijít

sám. Měl jsem třeba rájovce a tetry, ty byly bojovné, a bylo nutno dbát, aby se nepotrhaly. Samec si hlídal potěr a někdy ho i sežral, zkrátka bylo umění je pěstovat. O to víc mne to chovatelství bavilo, pořád jsem se dovídal nové a nové věci. Samozřejmě bych byl rád choval i něco většího, třeba opici, ale ta nebyla nikde k mání, tak jsem se spokojil s rybičkami a čolky. Čolci a mloci mi byli sympatičtější, že jsem si je mohl vyndat ven a hrát si s nimi – to by rybičky nepřežily. Také jsem měl rosničky, tehdy se vyskytovaly venku za Prahou. Při návštěvách v zoologické zahradě jsem jim chytal mouchy. V pavilónu opic nebo u tlustokožců se pořád topilo a much tam bylo habaděj po celý rok. Rosničkám

Pro rozhovor do časopisu Junák jsem se nakreslil ve věku deseti let (1968)

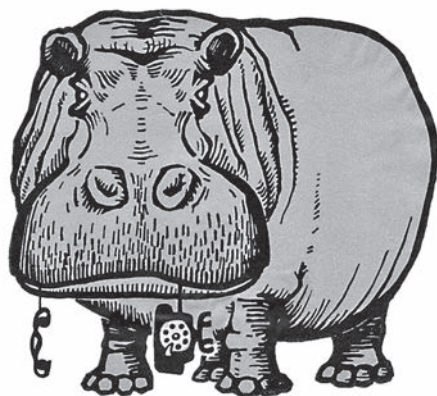
Dědkové-dřevorubci na houpacích židlích (Svobodné slovo 8. 7. 1956)

„Ty, neměli bychom zaplatit a jít; za chvíli musíme do práce?“ (Dikobraz 9. 12. 1954)

jsem vyrobil dřevěné žebříčky, ale počasí mi nepředpovídaly, nějak se jim nechtělo. Nebo jsem měl mexické mloky axolotly. To jsou obzvláště ohavní tvorové, bílí nebo s černými fleky a s řasnatými žábami. Když se jim znemožní vystoupit z vody, zůstanou v larválním stádiu. Jsou sice dospělí, ale larvy. Obojživelníky se stávají, jedině když vylezou z vody ven. Takovéhle experimenty mne lákaly a bavily.

8. V trojské zahradě jsem vlastně prožil celé mládí. Ošetřovatelů tam bylo jen pár a ti mě znali, poučili mě jen, kam můžu vlézt sám, anebo mě varovali, kam třeba smím jenom s koštětem. Třeba když jsem chtěl do výběhu jeřábů. Vysvětlili mi, že ten

Nevolejte hrocha
Raději se na něj
přijďte podívat do
ZOO

*Nevolejte hrocha – leták pro pražskou
 zoologickou zahradu (1962)*

pták je vysoký jako já, něco přes metr, a kouká mi přímo do očí a hned proti nim zaútočí, protože se lesknou. Hlava na dlouhém krku je sice hbitá, ale koštěte se bojí. Stejně je to s tučňáky (v té době tam ještě nebyli), to je též nebezpečný pták. Rybu uloví jednou ranou, jedním úderem zobáku dokáže prorazit tlustou rybí kůži i kost. Ve výběhu nejčastěji útočí na boty, neboť v nich vidí kořist; dokáže tak způsobit vážné zranění. Ošetřovatele jsem poslechl nerad, ale k těm nebezpečným zvířatům jsem moc nelezl.

9. Samozřejmě i jako dospělý jsem často do ZOO chodil a znal se dobře s doktorem Zdeňkem Veselovským. Zprvu působil v zahradě jako zoolog a poté 30 let řediteloval. Nadřízeným složkám se nelíbilo, že je příliš aktivní, to bylo vždycky podezřelé. Například zorganizoval vydání kalendáře s fotografiemi zvířat. Vybral do něj 52 zajímavých exemplářů šelem, ptáků a ostatních zvířat a portrét nádherné husy použil na titulní list kalendáře s popiskou „Samec husy rudé“. Že se nejedná o schválnost, o souvislost rudého husáka s rudým Husákem, nedokázal nikomu vymluvit, a odpovědným soudruhům, hlídajícím ideologickou úroveň veřejných tiskovin už vůbec ne.

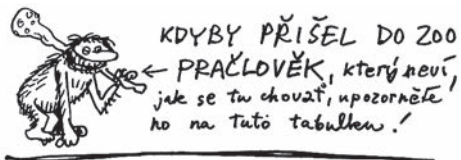
Jednou jsem dostal nabídku udělat pro ZOO sérii tabulek s různými výzvami jako KRMENÍ ZAKÁZÁNO a podobně. Přesvědčoval jsem pana ředitele, že když se něco zakazuje, leckteré návštěvníky to spíš provokuje

a chovají se pak jako nepřítel. Věděl jsem o případu, kdy nějakí vandalové házeli na medvěda kodiaka do výběhu v hlubokém příkopu kameny, až zvíře utloukli. Přestože na plotě bylo zákazů několik, bylo jim to jedno. Podobně hrochovi naházeli do otevřené tlamy rohlíky se zapíchanými hřebíky a zvíře poslo na perforaci střev. Vedení zahrady ovšem trvalo na „klasických cedulích“ se zákazy. Až do chvíle, kdy dědeček u výběhu vysoké zvěře posadil svého vnoučka jelenovi mezi paroží a vyfotografoval si na památku Smolíčka-pacholíčka. To už bylo i na otrlé ošetřovatele moc. Jelen je na pohled pěkné zvíře, ale je to silný a zlostný samec, který si nenechá nic líbit. Když ho veterinář vyšetřuje, má pět zdatných ošetřovatelů co dělat, aby jelena povalili. Každý ho drží za jednu nohu a zvláště pevně svírají hlavu s mohutnými parohy, jež jsou pro jelena účinnou zbraní. V uvedeném případě bylo zvíře nadmíru klidné a nejspíš natolik překvapené, že si Smolíčka nechalo líbit. Tehdy pohár trpělivosti s neukázněnými návštěvníky přetekl. S panem ředitelem jsme se dohodli, že navrhnu cedule podle svého.

Na jedné byl třeba buvol kaferský, moc nebezpečné a silné zvíře, pořád nervózní. Když se naštve, rozdupe všechno, co se mu postaví do cesty. Je neomezeným vládcem savan jižní Afriky a vyhne se mu i lev. K obrázku lva a buvola jsem napsal něco ve smyslu, žei ten silný lev ví, že se má buvolovi vyhnout jako nebezpečnému zvířeti,

jenom blbec si myslí, že ho může dráždit. – „Ty si myslíš, že jsi chytřejší než lev? Když jsi přesvědčen, že máš šanci si ho vyfotit, tak tam klidně vlez!“

Obrázky byly překresleny na plechové cedule. Bylo jich asi dvacet, všechny v tomto pojetí. Zpočátku někteří lidé namítali, že přece návštěvníci nejsou tak blbí, ale posléze si to každý přebral po svém a myslím, že to tenkrát splnilo svůj účel.

LEV JE SILNĚJŠÍ A STATEČNĚJŠÍ
NEŽ TY, A PŘECE JDE NOSOROŽCI
UCTIVĚ Z CESTY!

PROTO BUDEŠ-LI NOSOROŽCE POŠŮCHOVAT
NEDOKÁŽEŠ TÍM SVOU NEOHROŽENOST —
ALE HLOUPOST!

Návrh poutače pro pražskou zoo

Ředitel Veselovský mi kdysi vyprávěl, že četl v Rudém právu, jak jeden Ind našel maličkého hada, pythona. Zzelelo se mu mláděte a vzal si ho domů. Měl krávu a hada krmil mlékem, což mu svědčilo, a had brzy dospěl. Velký a silný plaz se prý chtěl svému dobrodinci, který se o něj tak hezky staral, odměnit. Protože už byl

dospělý, vylézal na palmu a ocasem tloukl do koruny tak silně, že vřdycy srazil několik kokosových ořechů. Domorodec si tedy pythona pěstoval dál, přikrmoval jej rýží a had mu naklátil z palem tolik ořechů, že je pán mohl prodávat a zbohatl z toho.

Článek Veselovského rozčilil a napsal do redakce, že takovou pitomost ještě nečetl. Každý absolvent devítiletky ví, že had je masožravý, a kdyby domorodec krmil pythona neboli krajtů mlékem a rýží, tak mu za chvíli chcípne. Že si to všechno vymysleli! A že je to celé blbost, protože had přece nepřemýšlí, jak se odvděčit svému zachránce, a proč takovými blbostmi krmí čtenáře. Načež mu z redakce odpověděli: „Vážený soudruhu. Tento materiál jsme převzali ze sovětského tisku a tam sedí v redakcích větší odborníci, než jste vy! Čest práci!“

Později Veselovského z pražské ZOO odstranili, neboť řediteloval i ZOO v Českých Budějovicích a zároveň působil na univerzitě. Usoudili, že má mnoho titulů, a tak nařídili, že si musí vybrat; a on si vybral univerzitu a Budějovice. A Prahu že nechá – a tak jsem do pražské ZOO přestal chodit.

10. Stejně, jako jsem se zabýval zvířaty a přírodou, věnoval jsem se i kreslení. V naší rodině nebyl nikdo s výtvarným talentem. Otec byl nadaný hudebník a sportovec a o mé dětské kresby se moc nezajímal. Ale také mi nebránil, tak jsem si

kreslil každou volnou chvíli už někdy od dvou let. Z panáků se postupně stávaly portréty, i zvířata si začínala být podobná. Kreslil jsem všechno, co jsem kolem sebe viděl. Ve škole se sice kreslení vyučovalo, ale učitel jen vzal na vědomí, že kreslit umím, a tím to končilo. Papíru jsem měl dostatek z papírny v sousedství, kde jsem si směl nabrat množství různých velkých odřezků. Příbuzní soudili, že by z mého čmárání mohlo něco být, že bych se třeba mohl stát profesorem kreslení. Být malířem se nepovažovalo za dobrou existenci, ale profesor, to už bylo něco.

Také jsem rád četl – všechno, co se mi dostalo do ruky. Nejradši kovbojky, cestopisy a dobrodružné příběhy. Měl jsem vlastní knihovničku a půjčoval jsem si i ze školní a městské knihovny. Přesto mi to nestačilo a oblíbené příběhy jsem často četl znovu a znovu. A také časopisy – pamatuji si dětský časopis Koule nebo Kašpárkovy noviny (ty snad vydával Vojta Merten, oblíbený Kašpárek pražských dětí). V časopisech byly spousty obrázků, hlavně ilustrací zvířat, brouků a ptáků a to se mi líbilo. Hltal jsem články o přírodě a představoval si, že až budu velký, budu psát také takové povídky a sám si k tomu kreslit zvířata, hmyz a rostliny. Když jsem objevil kresby profesora Obenbergera, entomologa z Národního muzea, který psal a sám si ilustroval články do časopisu Naší přírodou, měl jsem o své budoucnosti jasno. Budu přírodovědcem a malířem!

Ze studenta vězněm

1. Po obecné škole jsem pokračoval sedmiletou reálkou. Začal jsem docházet do Dušní ulice na Starém Městě. Z Holešovic to nebylo daleko, stačilo přejít most přes Štvanici a octl jsem se skoro v centru Prahy. Proti Plynární ulici to byl značný rozdíl. Holešovice už sice byly součástí Velké Prahy, ale žilo se tam téměř jako na vesnici. Kousek od mého bydliště byla romantická část nazývaná Zátory – s nízkými domky a křivolakými cestičkami. Venkovské domky mívají zahrádky s králíkárnami a výběhy pro slepice, tady byla drůbež také, ale popelila se na ulici nebo na hnojišti vedle kadibudky, postavené u chodníku. Osadu zbourali někdy v šedesátých letech, ale televize tam stihla natočit několik scén do seriálu *Hříšní lidé města pražského*, takže ta romantika zůstala zachována pro příští generace alespoň v obraze.

Na reálce jsem měl zajímavé předměty. Především přírodopis, zeměpis a dějepis. A také tam byl asi dva roky profesor kreslení Pavelka. Dobrý kreslíř, ilustrátor *Pohádek tisíce a jedné noci*; na jeho obrázcích mne zaujaly orientální předměty a ornamenty, a jako dvanáctiletého kluka samozřejmě postavy nahých tanečnic v harémch. Dalším profesorem kreslení byl grafik Skrbek – možná dobrý malíř, ale „rapl“; jenž se žákům nijak moc nevěnoval.

První skutečný a to akademický malíř, kterého jsem poznal, byl Bohumil

Stanislav Urban, říkali mu Miluna; bydlel kousek od nás, chodil k nám rámovat a byl to dobrý malíř. Párkrát jsem se rozhodl ho navštívit v ateliéru, měl tam malé pódium a reflektor na osvětlení modelek. K nám do sklenářství chodila spousta malířů, ale to byli takoví ti průměrní, profesor Urban byl věhlasným umělcem. Nevím, zda učil v Praze na akademii, ale vím, že v Brně přednášel estetiku. Když jsme pro něj rámovali za války, radil mi při malování, ale blíže jsem se k němu dostal až při studiu na grafické škole. Jako středoškoláci jsme neměli výuku aktu, absolvovali jsme ji na soukromých večerních kursech. To jsem chodil i k profesorovi Urbanovi.

Budovu školy v Dušní zabraly na začátku války německé okupační úřady, a poslední dva ročníky jsem absolvoval na Malostranské reálce. Byli jsme posledním ročníkem reálky, pak už byla reálná gymnázia a ta byla osmiletá.

2. Možná prvním impulsem pro mou zálibu v orientálních a rituálních předmětech byla návštěva Náprstkova muzea. Uchvátily mne tam věci, které jsem znal z kovbojek a dobrodružných knížek – najednou jsem si je mohl prohlédnout ve skutečnosti. Navíc jsem cítil, že na mne působí zvláštní a magickou silou, což bývá pro začínajícího sběratele obvykle důvodem k tomu, aby si takové

kuriozity opatřil a mohl se jimi těšit v soukromí.

Jedním z mých idolů byl cestovatel Alberto Vojtěch Frič. Proslavil se mimo jiné tím, že v jižní Brazílii, na Rio de la Plata, dělal asistenta argentinskému antropologovi jménem Florentino Ameghino. V bahně a náplavech našli lidské lebky staré čtvrt milionu let. Do té doby se mělo za to, že v Jižní Americe nebyla žádná stará populace. To tvrdil třeba český antropolog Aleš Hrdlička, pracující v New Yorku; dokazoval, že Jižní Amerika nebyla původně osídlena, že obyvatelé přešli z Asie přes Beringovu úžinu do Severní Ameriky a že se to osídlení zastavilo někde v Ekvádoru a v Amazonii a dál už nešla ani noha. Tahle teorie platila dlouho, a tak objevy, na kterých se Frič podílel, byly převratné. Hrdlička rovněž nevěděl nic o mořských proudech a větrech, které v dávných dobách pomohly osídlení Brazílie a Chile z Polynésie, jak později dokázal na voru Kon-Tiki Thor Heyerdahl.

Za války Frič vydal knihu *Indiáni Jižní Ameriky* a já jsem si ji k němu nesl podepsat. Bydlel ve vile zvané Božinka, stávala v dnešní Jinonické ulici. Frič vypadal impozantně. Měl dlouhé vlasy a vousy a byl oblečen v jelenicovém oděvu s trásněmi, který jako lovec nosil mezi indiány.

Uměl báječně vyprávět, tak jsem k němu do košířské vily chodil docela často. Byl na tom bídne, neměl peníze a žádné zaměstnání. Vyráběl keramické repliky indiánských nádob,

otiskoval do hlíny provázky s uzlíkovým písmem a mísy a hrnky prodával jako kopie. Na tom moc nevydělal. Hojně ho vyhledávali Němci, protože u nich měl dobré jméno jako kaktusář. V Německu mu vyšla řada knih. Získal věhlas jako objevitel celé skupiny kaktusů, například *Parodia*, pojmenované podle amerického botanika Parodiho. Tyhle krásně kvetoucí rostliny pěstoval ve skleníku. Několik set kaktusů nese po svém objeviteli přídomek Frič. Jeho kaktusovou sbírku jsem obdivoval. U vstupu do skleníku byly dva mimóзовé keře. Když pán domu vešel, rozmáchl ruce a ty keře se mu uklonily; to pak vypadalo trochu čarodějnický. V bytě měl v jednom koutě velikou pavučinu a krmil pavouka, který ji upředl. Pavouk už byl naučený, že na zatukání odněkud vylezl a čekal, co mu pán naservíruje dobrého. Ve svém okolí platil Frič za podivína, lidé se mu raději vyhýbali. A protože to byl rebel a často oprávněně kritizoval činy vlády a prezidenta Beneše, ani u „vrchnosti“ nebyl oblíben. Možná i proto se ho Němci snažili získat na svou stranu, ale on byl vlastenec a s okupanty se nepaktoval.

Nerudně přijímal i všechny ostatní lidi. Já jsem se k němu víceméně vnutil, leč při prvním loučení mi nejspíš ze zdvořilosti řekl, ať přijdu zas, což jsem uvítal. Jeden antikvář mu prodal Mathiolliho herbář za čtyři tisíce, to bylo levné, ale Frič mu zůstal asi tisíc korun dlužen. Když jsem se antikvářovi pochlubil, že jdu k Fričovi na návštěvu, požádal mne, abych dluh

urgoval. Já jsem to poctivě vyřídil, ale Frič prohlásil, že v knize chybí titulní list a že tomu „starému šejdířovi“ už nic víc nezaplatí. Ale já jsem měl další důvod k Fričovi znovu přijít a toho jsem rád využíval.

Na zahradě pěstoval spoustu pampelišek, z jejich mléka chtěl vyrábět kaučuk. Pro Němce by to byl za války velký objev, protože přírodní kaučuk byl vzácností. Češi ho brali jako fantastu, ale Němci mu věřili, že to dokáže. Chodili k němu na výzvědy a on, známý svou ironií, opatřil všechny věci v zahradě německo-českými názvy. Ostatně na ulicích tak byly tehdy označeny všechny úřady i obchody. Před vilu pověsil ceduli **Eingang – vchod**, na kozím chlívku **Ziege – koza** a dokonce když na cestě objevil psí hromádku, neodstranil ji, ale umístil tam nápis **Dreck – hovno**.

Při první cestě do Jižní Ameriky navštívil divoké končiny Mato Grossa a Indiány kmene Šavantes. Z té cesty se musel předčasně vrátit ze zdravotních důvodů – byl těžce zraněn v souboji s jaguárem, který ho napadl, když po něm vystřelil. Frič se střetl s šelmou tělo na tělo a zabil ji nožem, ale následky zápasu byly velmi zlé. Téměř zemřel. Indiáni ho léčili dlouhé týdny a poté se musel vrátit domů. Zabití jaguára by mu mezi Indiány vyneslo úctu a vážnost, ale to, že přežil objetí obávané šelmy, jej v očích domorodců povýšilo téměř do kategorie posvátnosti a později mu umožnilo proniknout mezi indiánské kmeny a získat si jejich důvěru.

Z první cesty přivezl spousty zajímavých materiálů, avšak narazil na problémy s muzejní obcí. Vytykali mu, že na cesty jel sám, bez jakéhokoliv pověření z odborných kruhů. Nebyl tam oficiálně, a tak ho pak neměli rádi a jeho objevy moc neuznávali. Enrico Stanko Vráz byl také cestovatel, ale oficiální a ten ho v Americe dost pomluvil. Frič se nechal slyšet, že jestli Vráze potká, tak ho zastřelí. Vráz se poté z Holešovic raději odstěhoval někam na Moravu, protože věřil, že Frič je dostatečně velký cvok, aby to udělal.

Hned po vzniku republiky se v roce 1919 Frič vydal na další výpravu nejen jako cestovatel a vědec, ale i jako oficiální pověřenec československé vlády. Uvažovalo se o jeho jmenování velvyslancem v Brazílii, protože to byla první země na světě, která oficiálně uznala Československo v prosinci 1918, ale nakonec z toho sešlo. Frič byl všestranně založený člověk, ale diplomat to určitě nebyl.

Zemřel za války, v prosinci 1944. Poranil se o hřebík a dostal tetanus. Tvrdil, že to nic není, že na to má zaručené léky. Užíval nějakou šťávu od Indiánů, snad kurare, jenže si neuvědomil, že ji má doma čtyřicet let a že přírodní preparáty ztratí stářím účinnost. Pak už bylo pozdě na nějaký lékařský zákrok.

V roce 1908 přivezl Frič do Prahy jednoho z Indiánů kmene Chamacoco, Čerwuiše Piošáda Mendozu, přezdíval mu Červíček. Ten se jako „divoch v civilizaci“ stal pražskou

kuriozitou. Frič chtěl odhalit záhadnou nemoc, jíž trpěla většina příslušníků dotyčného kmene, a Čerwuiše vzal s sebou, aby pražští doktoři chorobu odhalili. Ti zjistili, že se jedná o do té doby neznámý druh střevního parazita. Při další výpravě dovezl Frič indiánským pacientům do Paraguaye léky, prý stačilo silné projímadlo. A Červíčka vrátil domů. Decimovaný kmen v severní části Gran Chaca přežil, ale Červíčka už mezi sebe nepřijal a vyhnal ho. O tragickém osudu Čerwuiše, který se svou cestou do Prahy vlastně obětoval pro záchranu vymírajícího kmene, napsal Frič knihu *Červíček, aneb indiánský lovec objevuje Evropu*.

Před několika lety čeští filmaři pátrali po stopách toho proslulého Indiána a objevili Fričovu téměř stoletou dceru Hermínu. Slavný cestovatel ji zplodil se svou tamní indiánskou manželkou Loray, dcerou náčelníka. Od té doby žije v Paraguayi několik desítek Indiánů s českou krví. Současní pražští Fričovi potomci založili společnost na podporu příslušníků kmene Chamacoco a pořádají sbírky na zakoupení krav pro své „indiánské příbuzné“ v Puerto Esperanza.

3. Maturoval jsem v roce 1942 za heydrichiády. Vysoké školy byly již od devětatřicátého uzavřeny a nezbývalo moc příležitostí, co studovat dál. Především přírodní vědy neskýtaly žádnou šanci, k dispozici byly jen obory se zemědělským zaměřením – ošetřování zvířat nebo

rostlinářství, ale nic, co by vyhovovalo mým zájmům. Od jednoho z profesorů jsem se dozvěděl o Střední grafické škole a přihlásil se na přijímací talentovou zkoušku. Nepředvedl jsem nic oslnivého. Nejdřív jsem měl nakreslit portrét, to jsem vůbec nevěděl, jak se dělá, pak jsem měl zpracovat ná-kres nějakého vozičku. Ani ten se mi dvakrát nepovedl, neměl jsem žádné předchozí odborné školení a z reálky jsem nic takového neznal. Nicméně mě přijali. Původními vyučovými předměty byla grafika a fotografie, protože školili budoucí odborné pracovníky tiskáren, ale v tu dobu se pro žáky, toužící po akademickém vzdělání, pořádaly i malířské kurzy a hodiny kreslení. Vyučující nám během hodiny pouštěl hudbu, aby se nám dobře kreslilo. Pracovali jsme podle živých modelů; na stupínku seděl nějaký staroch nebo babka a my je kreslili z různých stran. Tady jsem poprvé pronikl do oboru – a zůstal mu už navždycky věrný.

Část výuky se odbývala na Václavském náměstí, kde byl velký kreslířský ateliér. Dílny byly ve škole na Smíchově. Tam jsme se cvičili v grafických technikách: třeba výrobu zinkografických štočků, zpracovat kámen pro litografii, jak udělat správnou litografickou tuš a podobně. Ostatní grafické techniky, například suchá jehla, v programu nebyly, ty se pak každý učil sám podle svých zájmů.

Škola měla velmi kvalitní profesorský sbor. Profesoři z Akademie výtvarných umění a UPRUM se uchýlili

na střední školy, nebo si zavedli soukromou výuku. Učil mne profesor Ferdinand Rubeš, portrétista a figuralista, jenže záhy mu lékaři našli tuberkulózu a už na školu nesměl. Pár žáků, asi šest nebo osm, kteří jsme si ho oblíbili, jsme k němu chodili na soukromé hodiny domů. Vyučoval nás akt, což jsme na střední škole neměli. Tam pózovali jen starší chlapi a babky a ty se nesvlékaly. Profesor Rubeš však měl známé modelky, zval si je a my jsme pak měli zajímavé hodiny.

V Platýzu na Národní třídě působil Rotterova škola užitého umění. Večerní malířské kurzy tam vedli kantoři z grafické školy. Pro nás, jejich žáky, ten dvouhodinový večer stál asi jen

deset protektorátních korun, to nebyly žádné peníze. Pro ostatní to už bylo dražší a účast byla obrovská. Na první sezení přišlo snad sto padesát lidí. Namačkali se do ateliéru, že tam nebylo k hnutí, pak přišla modelka v plášti, odhodila ho, zaujala pózu a strnula. Žactvo zíralo na nahou ženskou a čekalo, co se bude dít. Ona nic, nehýbala se a byla jako vycpaná, tak všichni začali kreslit. Během vyučovací hodiny se kromě kreslení nedělo nic, modelka si o přestávce oblékla plášť a šla na chodbu si zakouřit. Po přestávce se pokračovalo, svlékla se, tři čtvrtě hodiny trčela nahá v jiné pozici, my jsme za to sezení zvládli dvě kresby, ale ti, co očekávali bůhvíjaký erotický

Rodiče jsem vyfotografoval v srpnu 1942

zážitek, byli zklamaní. Po dvou třech sezeních to většinu účastníků přestalo bavit a už nepřišli – zůstalo nás čtyřicet, kteří jsme se zajímali o kreslení a ne kroucení nahé holky na pódiu. Těmi vytrvalci byli například Jaroslav Lukavský, Václav Sivko nebo Mikuláš Medek.

Většinou jsme kreslili tužkou, kdo chtěl, používal uhel. Kurz trval celý školní rok, za tu dobu jsme se stačili opravdu něco naučit – až na olejomalbu, ta se na škole neučila. Za války totiž byly všechny malířské potřeby velmi drahé a barvy nebyly k dostání skoro vůbec. Nanejvýš tempery, tak jsem udělal několik akvarelů. Všechno ostatní jsem už absolvoval po válce.

Pro mou pozdější práci pro noviny mi byl vzorem V. H. Brunner, malíř – karikaturista, který uměl dokonalou linku, vyhovující novinové kresbě. A Felix Jenewein malíř, ilustrátor, učitel kreslení na pražské UMPRUM, který dělal i vitráže pro kostely. Jeho obrazy vynikaly silnou obrysovou linkou, připomínající ty olověné pásky v kostelních oknech. Jeneweinovým nejznámějším dílem je cyklus šesti litografií *Mor* a množství monumentálních pláten.

4. Střední grafickou školu jsem navštěvoval přes rok. Pak mi přišlo oznámení, že jsem „totálně nasazen“. Totaleinsatzu nebylo možné se vyhnout, hrozila velká pokuta, ale i vězení nebo koncentrák. Ministr Moravec dal Říši k dispozici mladé

lidi z ročníků 1920 až 1924. Náš ročník byl přidělen do letecké fabriky Letov v Letňanech. Nebylo to zlé, huň dopadli vrstevníci z ročníku 1923, ti byli odvezeni na práci do Porúří, kde odklízeli trosky po bombardování. Fabrika mě ovšem „nelákala“, k technickým věcem jsem nikdy neměl vztah, a tak jsem si na pracovním úřadě vyjednal změnu. Požádal jsem o práci v zemědělství. Na Arbeitsamtu byli rádi, že někdo má zájem o zemědělství, protože tam se kvůli mizerným platům, na rozdíl od průmyslu, nikdo nehrnul. Můj zájem uvítali a nabídli mi „nasazení“ do pražského státního statku, který měl na starost i hospodaření v Trojském zámku. Podle nějakého Goebbelsova výnosu o ochraně kulturních památek mělo zámecké zahradnictví nárok na jednu pomocnou sílu z nuceného pracovního nasazení. Zajásal jsem a uháněl do Troje. I když to bylo zaměstnání jen za 200 korun týdně, bylo spojeno se spoustou výhod. Měl jsem to sotva půl hodiny pěší chůze z domova, v blízkosti oblíbené zoologické zahrady a dostal jsem se k práci, která mne bavila a zajímala. Přidělili mě k vrchnímu zahradníkovi. Ten byl potěšen, že má vzdělaného pomocníka s maturitou, a může mu tykat. Sice už měl dvě jiné pomocné síly, ale to byli nějakí blbci, se kterými si nevěděl rady. Navíc se do zámku často nastěhovali němečtí filmaři a moje dobrá němčina přišla vhod. Mohl jsem se s nimi domluvit o všem, co od nás při filmování potřebovali.

Vrchní zahradník mě naučil mnoho o rostlinách a o udržování zahrad. Imponovalo mu, že se za mnou občas zastavil některý expert z Národního muzea mířící do zoologické zahrady a že má tedy opravdu významného pomocníka. Dovoloval mi nařezat návštěvám kytici jiřin nebo růží; květiny měly za války vysokou hodnotu. Páni si to v Muzeu řekli mezi sebou, a tak během letních a podzimních měsíců roku 43 za mnou docházelo několik význačných přírodopytčů, dokonce i ředitel Národního muzea.

5. S Národním muzeem jsem měl styky už před válkou. Často jsem chodil do přírodovědeckého oddělení za již zmíněným profesorem Obenbergerem, významným entomologem, který pro světovou encyklopedii brouků zpracoval téma krasců. Ale chodil jsem i za jinými odborníky, kteří byli ochotni se se mnou bavit o mých zálibách. Jedním z nich byl slavný preparátor Matouš, průkopník dermoplastických preparátů: odlil ze sádry tvar zvířecího těla se svaly a různými detaily a na něj pak navlékl kůži dotyčného zvířete. Byl to přesný model, určený pro muzejní expozici. Páni profesori si se mnou vyprávěli o čemkoliv, neboť jsem nebyl jejich studentem, a i když jsem toho dost znal, nemuseli se obávat, že bych se jim mohl stát konkurentem a ohrozit jejich kariéru.

Pro profesora Štěpánka a profesora Staňka, známého autora fotografií zvířat a knih o nich, jsem v zámecké

zahradě chytal myši. Rozmístil jsem tam snad čtyři desítky pastiček a chodil od jedné k druhé, neboť myši bylo tolik, že stačilo jenom sbírat. Jejich kůžičky se napínaly na rašelinová vřetánka a sušily se na vzduchu. Pro celý svět měla taková kůžička jednotnou cenu 1 dolar a páni profesori věděli, že po válce je mohou udat v Americe, kde byla poptávka po myších kůžičkách, zvláště časově i místně identifikovaných. Myši se totiž liší různými charakteristickými znaky podle toho, kde žijí. V zahradě jsem nachytal nejvíce hrabošů polních nebo myši domácích, ale i pár potkanů, přestože byli tehdy docela vzácní.

6. Zámecká zahrada byla hrozně zanedbaná. Vrchní zahradník mi svěřil vypracování plánek, jak její exteriér upravit. Rád jsem se toho ujal, znal jsem historii těchto míst. Poslední soukromý majitel statkář Svoboda věnoval zámek včetně rozlehlých pozemků státu, aby zde zřídil zoologickou a botanickou zahradu. Stalo se tak v roce 1922. Mladý československý stát se o darované nemovitosti příliš nestaral. Zámek sice vydržel, ale zahrady pustly.

Původně patřil tento areál rodu Šternberků. Vojtěch ze Šternberka vystavěl zámek koncem 17. století. Barokní francouzská zahrada vznikla později a byla navržena na geometrickém půdorysu. Měla nádvoří, květinové partery, oranžerii, habrové bludiště a terasy s barokovými balustrádami a sochařskou dekorací.

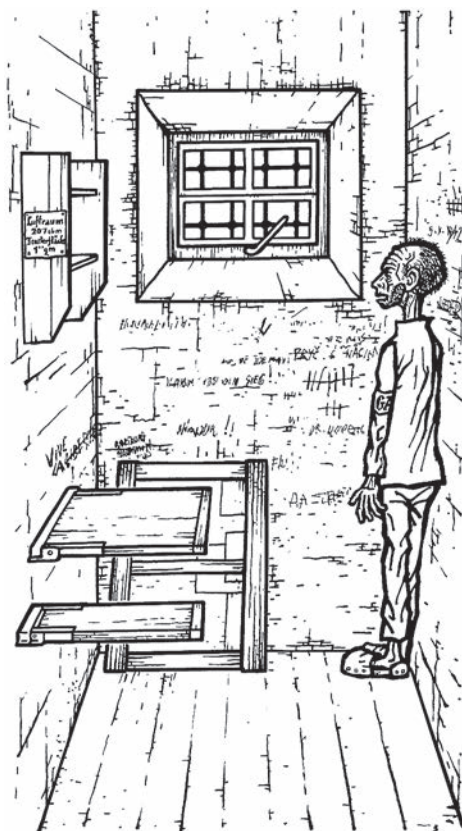
Monumentální oválné schodiště u zámku zdobí skulptury z řecké mytologie. Je tam Zeus a Héra a řada ostatních bohů a reků. Charón ukazuje směrem k řece na přívoz. Pod schodištěm je umělá propast se sochami rebelujících gigantů, které Zeus svrhl z Olympu. Antické výjevy asi daly vzniknout i názvu Troja, který se později rozšířil na celou oblast, původně zvanou Zadní Ovenec. Sochy jsou od Johanna Georga a Paula Heermanových, jejichž díla zdobí mimo jiné drážďanský Zwinger. K zámku patří i známá zřícenina na skále v Podbabě, symbolizující pohled na zničené Théby a vinice s kaplí sv. Kláry na stráni nad zámkem. Ze zámeckých oken i ze schodiště se otvírá pohled na Hradčany a všechno dohromady mělo svůj řád.

Pod zámkem býval přívoz, spojující oba vltavské břehy. Převozníkově rodině patřila část zahrady, kde chovali drůbež – to byla za války také vzácnost. Za zdí podél řeky se ukrývalo několik domků, v blízkosti byl ještě (tehdy) nefunkční pivovar, mlýn, oranžerie, konírna a další hospodářské a správní budovy.

Moc jsem se těšil, až se podle mého velkého plánu začne zjara opravovat a upravovat zahrada. Zasáhl však osud a všechno bylo jinak.

7. Asi v patnácti se mi podařilo výměnou získat několik střelných zbraní. Revolvery a podobně – historické kusy. Jeden kamarád se ve čtyřiačtyřicátém roce chystal zapojit do odbojové

akce, a aby měl nějakou zbraň, dal jsem mu jeden kousek ze své sbírky – revolver francouzské armády z roku 1851, zvaný „lefoška“. Kamarád byl při akci chycen a u výsledku na gestapu prozradil, od koho zbraň dostal, takže jsem se stal komplicem. Za přechovávání zbraní tenkrát hrozil trest smrti i třeba celé rodině. Koncem března přišel pro mě domů gestapák Blomberg a odvezl mě na Karlovo náměstí k výsledkům, později jsem putoval na Pankrác. Zároveň byli zatčeni i moji rodiče.

Vzpomínka na věznici v Barnau:
ilustrace k nevydané knize Fr. Nečáskova
Rumburský skrojek pohádek
– Příběh papá Otty (1962)

Soud se konal 21. srpna v budouvě Strakovy akademie na tehdejší Kramářově nábřeží. Můj „komplic“ se omluvil z důvodu nakažlivé nemoci. Gestapák, který nás vyslychal a byl zde jako jediný svědek, nám mohl před soudem hodně uškodit. Prohlásil, že bez hlavního obžalovaného se soud konat nemůže a bude se muset za 14 dnů opakovat – a odešel. Soudci se nechtělo tak dlouho čekat, a tak jsem měl soud beze svědků. Přečetl se záznam výslechu a pak jsem mohl soudci nalhat, že jsem měl jen starožitné pistole, tři sta let staré, neschopné střelby. Za to mě nemohli odsoudit, to bylo „jenom“ na 6 let vězení. To ovšem soudci připadalo stejné jako trest smrti, neboť 6 roků vězení bylo v německé věznici k nepřežití. Vyfasoval jsem „poukaz“ do G. A. B., káznice v bavorském městě Bernau u jezera Chiemsee, asi 50 kilometrů západně od Salzburgu.

Začátkem září nás transportovali z Pankráce přes Linz do Bernau. Přidělili mne na práci do obce Rottau, kde se těžila rašelina. Byla to pro mne práce dost těžká: ostrou lopatkou se z velké stěny vyřezávaly bloky mokré rašeliny, ty se skládaly do komínků, kde několik týdnů vysychaly, a suché se pak nakládaly na vozy. Při odřezávání jsem si lopatkou ošklivě zranil levou nohu a strávil tři měsíce v nemocnici. Rána se mi hojila pomalu, tak jsem byl před vánoce přidělen do kuchyně a pak jsem pod odborným dohledem pletl košíky.

Zjara nějaký Jugoslávec zabil bachaře a utekl. Naštěstí ho nechytili. Když

se měl konat bachařův pohřeb, přišlo se na to, že jsem malíř. Dostal jsem pruhu bílého papíru a z nich jsem měl s pomocí tuše vyrobit černé smuteční stuhy, mašle a nápisy k věncům. Tím jsem jaksi předvedl, že něco umím, a zato jsem putoval na práci k lakýrnické firmě v městě Prien. Majitel firmy Schöberl byl v armádě a živnost vedla jeho manželka. Děd mistroval a na práci si brali vězně z tábora. Tam mě nehlídal žádný bachař. Barvy a štětky jsem si vozil na káře přes celé město. Lidi na ulicích se přede mnou schovávali, asi se báli potkat samotného trestance. Dostal jsem za úkol vymalovat krásnou dřevěnou chatu na kopci nad městem, je to vlastně už podhůří Alp. Omítnuté zdi jsem bílil vápnem a šetřil jsem si práci, aby mi vydržela co nejdéle. Už bylo známo, že se blíží konec války, nikdo mě moc nehlídal, ale nemělo cenu na těch pár zbývajících týdnů něco zkoušet.

8. V Prienu jsme obývali malý vězeňský barák se čtyřmi zamřížovanými místnostmi. Bylo nás tam asi deset, všichni odborníci, přidělení na nějaké práce ve městě. Byli tam dva betonáři, jeden zubař, který působil v místní ordinaci a podobně. 3. května před polednem se u našeho baráku objevil americký voják, ustřelil zámek a mohli jsme vyjít ven. Vypravili jsme se do města a narazili na americké jednotky, jež to tam obsazovaly. Vojáci vylepili vyhlášky o stanném právu, vycházet se smělo jen od dvou do čtyř – aby si lidi mohli přečíst ty

vyhlášky – a pak zase všichni museli zalézt. Na vyhláškách bylo napsáno, že Američané přicházejí jako váleční vítězové, ale ne jako utlačovatelé, a že vyzývají místní obyvatelstvo, aby se řídilo pokyny a příkazy armády a že se mu nic nestane.

Byli jsme tři: já, cukrář Böhm ze Semil a Pražák Beneš. Jeden sehnal auto (všude kolem cest jich stály spousty), druhý došel na letiště pro kanystry benzínu, já jsem donesl od Schöberla trochu bílé, modré a červené barvy, na kapotu auta jsem namaloval československou vlajku a chystali jsme se vyrazit na cestu. Vojáci nás však upozornili, že máme počkat na odvoz do Bernau, kde absolvujeme zdravotní prohlídku a očkování. Z toho také vyplývalo, že bude následovat několikátýdenní karanténa a že tam zůstaneme buhvíjak dlouho. A my jsme chtěli co nejdříve domů. Tak jsem se vymluvil, že máme auto a že tam dojedeme. Podle mapy jsme pak místo na Bernau jeli na sever podél Innu směrem k Passau. Cestou jsme se převlékli do vojenských mundúrů, kterých se všude válely hromady, protože všichni vojáci sháněli civil.

Byly tři dny po válce, všude klid, a my jsme nerušeně jeli, až nás za Obingem zastavila střelba z lesa. Nepostřehli jsme, že jsme přeješli frontu, a německá jednotka v lese na nás spustila palbu. Naskákali jsme horempádem do škarpy, auto s vlajkou se záhy změnilo v cedník. Během hodiny nás fronta dohnala. Přirachotil americký tank, z lesa se opět začalo

střílet, tank se otočil a odrachotil. Za chvíli přiletěla letadla a shodila do lesa pár bomb. Les přestal existovat a my jsme se odvážili ze škarpy vylézt. Po svých jsme došli do Kraiburgu, tam byly na okraji zajatecké baráky. Našli jsme v nich Ukrajince a volyňské Čechy. Jakmile zaslechli češtinu, hned se k nám hlásili. Jeden, jmenoval se Martínek, se vyptával, kam jdeme, a že s námi půjde do Prahy. Báł se tam zůstat, aby nemusel zpátky na Ukrajinu. Všichni se báli Stalina jak čert kříže. Martínek měl vojenskou motorku z Afrikakorpsu se sajdkou, tak jsme se hned dohodli a brzy ráno vystartovali. Už jsme dávali pozor, abychom frontu nepředjeli a drželi se těsně za ní. Druhý den byl vyhlášen zákaz jízdy motorových vozidel – a nám zbývalo na hranice sotva 70 kilometrů. Museli jsme dál po svých, ale ne v noci, jen přes den, takže jsme denně ušlapali nějakých 20 kilometrů. Jídlo jsme všelijak vyhandlovali. Například v Mühlendorfu jsme se dostali do nádražního skladu a popadli asi deset párů filcových ajznbnačkových bot. Ty jsme směnili se sedlákem za dvě kila pečinky. V Mühlendorfu jsme v tamní nemocnici zanechali spoluvězně Beneše, který dostal záchvat padoucnice. (Mühlendorf je slavné historické město, kde ve velké bitvě zvítězil Jan Lucemburský nad bavorskými vojsky).

Když nás cestou zastavila nějaká hlídka, tvrdil jsem, že jedeme do nejbližšího města, jak jsem to vyčetl z mapy. Pokaždé to vyšlo a my jsme